

Bevraging Radicalisering & Polarisering 2020

Vereniging van Vlaamse Steden & Gemeenten
Maarten De Waele

Inhoudstafel

FIGUUR- EN TABELLIJST	3
1. INLEIDING.....	4
2. BEVRAGING	5
2.1. Wie kreeg de bevraging?	5
2.2. Representativiteit	5
2.3. Respondenten	6
3. RESULTATEN.....	7
3.1. Radicalisering	7
3.1.1. Signalen van radicalisering	7
3.1.2. Uitingsvorm van radicalisering	8
3.1.3. Rapportage van signalen	10
3.1.4. De cases	11
3.2. Polarisatie	15
3.2.1. Signalen polarisatie.....	15
3.2.2. Uitingsvorm van polarisatie	16
3.2.3. De cases	17
3.3. Beleid rond radicalisering en polarisering	20
3.3.1. Specifiek beleid.....	20
3.3.2. Beleidsacties	22
3.3.3. Moeilijkheden bij specifiek beleid	23
3.4. Lokale Integrale Veiligheidscel	25
3.4.1. Aanwezigheid	25
3.4.2. Structuur.....	26
3.4.3. Samenstelling LIVC-R	26
3.4.3. Partnerorganisaties buiten LIVC-R.....	28
3.4.4. Afsprakenkader LIVC-R	29
3.4.5. Moeilijkheden LIVC-R.....	29
3.5. Noden en behoeften	31
3.5.1. Uitdagingen	31
3.5.2. Moeilijkheden	31
3.5.3. Verwachtingen VVSG	32
4. BESLUIT	34
4.1. Nood aan een brede aanpak: van het slachthuis tot Nagorno Karabach.....	34
4.2. De lokale integrale veiligheidscel: That's the sound of the police?	35
4.3. Put your money where your mouth is: Nood aan capaciteit, middelen en urgentiebesef	36
4.4. Wat werkt? Nood aan monitoring en evaluatie.....	36
BIJLAGEN.....	38
Bijlage 1: Representatie van gemeenten naar Belfius cluster	38
Bijlage 2: Representatie van gemeenten naar geografische indeling (per provincie)	39
Bijlage 3: Leveranciers van signalen van radicalisering.....	40

Figuur- en tabellijst

Figuur 1: Deelnemende gemeenten aan de bevraging	5
Figuur 2: Respondenten	6
Figuur 3: Signalen van radicalisering	7
Figuur 4: Hoe probeert u zicht te krijgen op signalen van radicalisering?	11
Figuur 5: Signalen van polarisatie	15
Figuur 6: Evolutie van signalen van polarisatie.....	16
Figuur 7: Specifiek beleid radicalisering & polarisering	20
Figuur 8: Aanwezigheid van LIVC-R in de gemeente.....	25
Figuur 9: Structuur LIVC-R.....	26
Figuur 10: Samenstelling LIVC-R.....	27
Figuur 11: Lokaal afsprakenkader LIVC-R	29
Figuur 12: Leveranciers signalen van radicalisering.....	40
Tabel 1: Signalen van radicalisering verdeeld per cluster	8
Tabel 2: Vormen van radicalisering en hun evolutie	9
Tabel 3: Signalen van polarisatie t.o.v. belfiuscluster	16
Tabel 4: Uiting van polarisatie.....	17
Tabel 5: Specifiek beleid ten aanzien van radicalisering en polarisering	20
Tabel 6: Specifiek beleid ten aanzien van radicalisering en polarisering tov Signalen	21
Tabel 7: Beleidsacties onderverdeeld naar gemeente met en zonder specifiek beleid ..	22
Tabel 8: Aanwezigheid LIVC-R t.o.v. Belfiuscluster	26
Tabel 9: Partnerorganisaties buiten LIVC-R	28
Tabel 10: Moeilijkheden LIVC-R	30
Tabel 11: Uitdagingen lokale aanpak radicalisering & polarisering	31
Tabel 12: Moeilijkheden lokale aanpak radicalisering/polarisering.....	32
Tabel 13: Verwachtingen naar VVSG	33
Tabel 14: Representatie van gemeenten naar Belfius cluster	38
Tabel 15: Representativiteit naar geografische indeling	39

1. Inleiding

De aanpak van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme staat hoog op de nationale en internationale agenda. De Vlaamse en federale overheid werkten daarom aan een preventief en curatief beleid met als doelstelling personen die het risico lopen om te radicaliseren zo snel mogelijk te detecteren en hen aan boord te houden van onze samenleving. Aangezien lokale overheden het dichtst bij de burger staan, kunnen zij het snelst signaleren en reageren wanneer personen of groepen dreigen te radicaliseren. Bovendien zijn lokale besturen vaak het eerste aanspreekpunt voor de diensten en organisaties die met dit thema geconfronteerd worden.

Sinds januari 2015 startte de VVSG met een project om lokale besturen te ondersteunen bij de preventie van radicalisering en polarisatie. Daarbij werd in 2015, 2016 en 2018 een bevraging gelanceerd. Naar aanleiding van deze bevraging ontwikkelde de VVSG diverse publicaties (zie www.vvsg.be/radicalisering) en werden diverse informatie- en intervisiemomenten georganiseerd. Twee jaar na de laatste bevraging willen we nagaan in welke mate de situatie lokaal is gewijzigd en wat de verdere noden en behoeften zijn van de Vlaamse lokale besturen inzake de aanpak van radicalisering

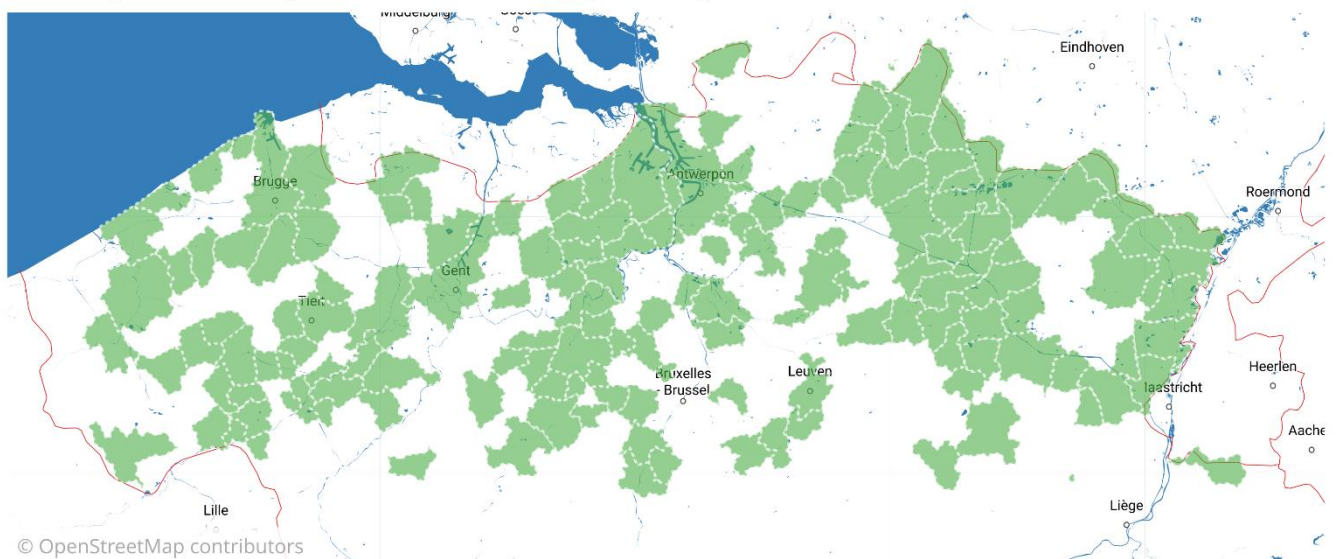
2. Bevraging

2.1. Wie kreeg de bevraging?

De bevraging werd bezorgd aan alle Vlaamse Burgemeesters. De gemeenten hadden 36 werkdagen om de vragen in te vullen (14 september 2020 tot 27 oktober 2020). In totaal hebben 138 respondenten de vragenlijst ingevuld, waarvan 16 respondenten (11,6%) de vragenlijst niet volledig hebben beantwoord. De respondenten vertegenwoordigen 155 verschillende lokale besturen (aangezien de respondent de vragenlijst voor één of meerdere lokale besturen kon invullen). Het aantal respondenten is lager dan de vereiste steekproefgrootte van 172 elementen (voor een betrouwbaarheidsinterval van 95%). Daarom gingen we in de diepte bekijken in hoeverre de steekproef van respondenten een representatieve afspiegeling vormt van de Vlaamse steden en gemeenten.

VVSG Bevraging Radicalisering en Polarisatie

Deze kaart geeft de steden en gemeenten weer die de bevraging hebben ingevuld

Bron: VVSG Gemaakt met Localfocus

Figuur 1: Deelnemende gemeenten aan de bevraging

2.2. Representativiteit

Om na te gaan of de 155 gemeenten zich verhouden tot het totaal aantal Vlaamse gemeenten werd de steekproef gecontroleerd naar geografische ligging en naar indeling binnen de Belfius cluster.

Binnen dit onderzoek werd gecontroleerd op te sterke of zwakke vertegenwoordiging van bepaalde clusters van gemeenten, volgens de Belfius cluster. In tabel 14 (zie bijlage 1) werd de vertegenwoordiging van clusters binnen het totaal aantal Vlaamse gemeenten (n=300) vergeleken met de vertegenwoordiging van clusters binnen de steekproef (n=155). Daaruit valt een lichte

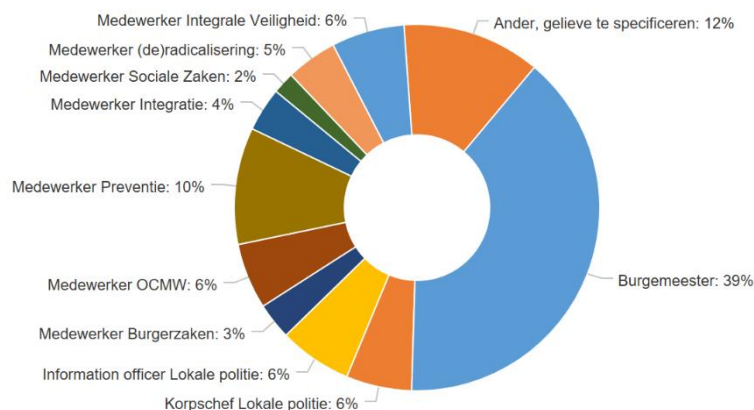
ondervertegenwoordiging vast te stellen voor de clusters “woongemeenten” (20% i.p.v. 27%). Deze ondervertegenwoordiging kan mogelijks veroorzaakt worden doordat sommige respondenten ervaren dat hun gemeente in mindere mate of niet geconfronteerd wordt met radicalisering of polarisatie. Hierdoor lijkt het mogelijks minder zinvol om de vragenlijst in te vullen. Desondanks komt bijna de helft van de respondenten (77/155) uit een woongemeente of landelijke woongemeente.

Daarnaast werd de geografische spreiding van de steekproef gecontroleerd aan de hand van het proportioneel aantal gemeenten per provincie. In tabel 15 (zie bijlage 2) zijn lichte verschillen waar te nemen tussen de reële situatie en de spreiding in de steekproef. Een kleine ondervertegenwoordiging is waar te nemen in Vlaams-Brabant (14 t.o.v. 22%), terwijl respondenten uit Limburg beperkt oververtegenwoordigd zijn (18% t.o.v. 14%) in de steekproef.

Algemeen kan worden gesteld dat de steekproef in deze bevraging een representatief beeld vormt van de Vlaamse gemeenten.

2.3. Respondenten

De vragenlijst werd in de meeste gevallen (39%) ingevuld door de Burgemeester. Daarnaast werd vooral de hulp ingeschakeld van medewerkers van het lokaal bestuur die werken rond preventie (10%), integrale veiligheid (6%), (de)radicalisering (5%), integratie (4%), burgerzaken (3%) of sociale zaken (2%). In een aantal gemeenten werd de vragenlijst ingevuld door een medewerker van het OCMW (6%), de information officer¹ van de lokale politie (6%) of de korpschef (6%).

N 155

Figuur 2: Respondenten

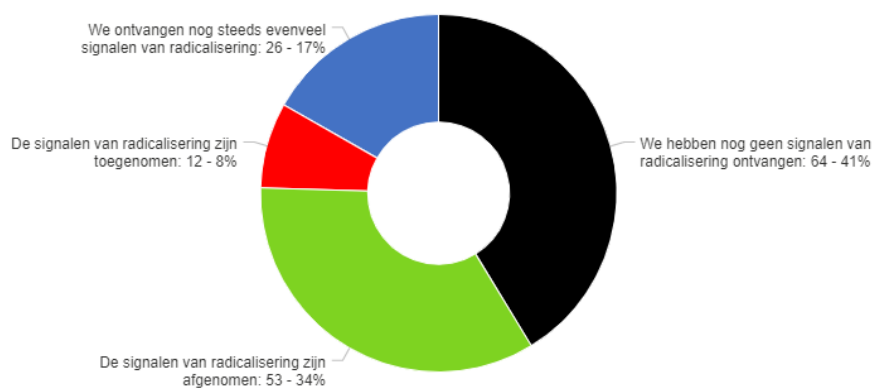
¹ Information officer: Is een functie die in het kader van de Lokale Integrale Veiligheidscel (LIVC) in het leven is geroepen. De information officer zorgt voor de informatieoverdracht tussen Lokale Taskforce (overleg onder veiligheidsdiensten) en LIVC.

3. Resultaten

3.1. Radicalisering²

3.1.1. Signalen van radicalisering

In eerste instantie werden de respondenten bevraagd in hoeverre zij reeds “signalen” van radicalisering hebben ontvangen en in welke mate deze signalen zijn veranderd doorheen de jaren. Op deze vraag antwoordt een meerderheid (55%) dat zij signalen van radicalisering ontvangen. De overige 62 gemeenten (45%) geven aan dat zij tot op vandaag nog geen signalen hebben doorgekregen.

N 155

Figuur 3: Signalen van radicalisering

Bij verder onderzoek van de gemeenten die geen signalen van radicalisering ontvangen, valt op dat de helft (32/64) wel signalen krijgen van polarisatie. Voor drie gemeenten zorgt die polarisatie zelfs voor sociale onveiligheid. Hiervoor zijn twee mogelijke verklaringen te vinden. Enerzijds kan het zijn dat deze respondenten wel een zeker spanningsveld ervaren tussen diverse “gemeenschappen” in de gemeente, maar dat deze niet noodzakelijk doorgroeit tot hoogoplopende spanningen die zich veruitwendigen in radicaal of extreem gedrag. Anderzijds doet de term “radicalisering” voor vele respondenten mogelijks nog te veel denken aan “Syriëstrijders” en extremisme waarin men zich baseert op een fundamentalistische islamistische ideologie. Diverse voorbeelden (zie 3.2.3) van cases van polarisering leunen immers sterk aan bij een bepaalde vorm van extremisme buiten het religieuze kader.

² De term werd in deze bevraging gedefinieerd als Radicalisering is in hoofdzaak een proces dat in grote mate de houding ten aanzien van het gebruik van geweld bepaalt. Individuen en groepen maken bij radicalisering een geleidelijke, dynamische evolutie door waarbij zij radicale ideeën, opvattingen en visies overnemen of ontwikkelen. Het is dus een proces dat kan leiden - maar niet noodzakelijk leidt - tot gewelddadig extremisme. Met extremisme wordt bedoeld: racistische, xenofobe, anarchistische, nationalistische, autoritaire of totalitaire opvattingen of bedoelingen, ongeacht of ze van politieke, ideologische, confessionele of filosofische aard zijn, die theoretisch of in de praktijk strijdig zijn met de beginselen van de democratie of de mensenrechten, met de goede werking van de democratische instellingen of andere grondslagen van de rechtsstaat. Extremisme kan dus betrekking hebben op religieuze (katholiek, islam, joods, etc.), politieke (links, rechts, etc.) of enige andere vorm van ideologie (milieu, klimaat, dierenrechten, etc.)

Wanneer we de belfiuscluster naast de resultaten plaatsen valt meteen op dat de “centrumgemeenten” het meest (81%) en “landelijke gemeenten” het minst geconfronteerd worden met radicalisering. Signalen van radicalisering zien we minder in woon- en landelijke gemeenten, maar toch zijn ze zeker niet onbestaand (zie tabel 1). Zo zijn er 38 van de 78 gemeenten, dus een 46% binnen deze cluster (1&2), die signalen ontvangen van radicalisering. Bovendien zien we een enorme stijging bij deze clusters. In vergelijking met 2018 worden meer gemeenten geconfronteerd met radicalisering. Vandaag noteren we dat bijna 3 op 5 Vlaamse gemeenten (59%) radicaliseringssignalen incasseren, terwijl dit twee jaar geleden nog bijna de helft van de gemeenten (48%) betrof. In 2018 was de cluster “woongemeenten” reeds gestegen met bijna 20 procent tot 31 %, maar nu geeft bijna 3 op 5 woongemeenten (58%) aan dat ze signalen ontvangen. Ook binnen de clusters “landelijke gemeenten” (40% t.o.v. 22%) en “gemeenten met economische concentratie” (68% t.o.v. 53%) kennen een toename van signalen.

Signalen van radicalisering in absolute cijfers en %	Cluster 1: Woon-gemeenten (n= 31)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=47)	Cluster 3: Economische concentratie (n=22)	Cluster 4: Agglomeratie (n=25)	Cluster 5: Centrum-gemeenten (n=27)	Cluster 6: Toeristische gemeenten (n=3)	Totaal (n=155)
<i>Ja (gelijk)</i>	14	8	9	7	13	2	53
<i>Ja (stijging)</i>	1	2	3	4	2	0	12
<i>Ja (daling)</i>	3	8	3	4	8	0	26
Ja	18 (58%)	18 (40%)	15 (68%)	15 (56%)	23 (81%)	2 (66%)	91 (59%)
Neen	13 (42%)	29 (60%)	7 (32%)	10 (44%)	4 (19%)	1 (33%)	64 (41%)

Tabel 1: Signalen van radicalisering verdeeld per cluster

Het toont aan dat een grotere diversiteit aan gemeenten in aanraking komen met radicale signalen. Bovendien is ook onduidelijk of deze gemeenten effectief minder te maken hebben met signalen van radicalisering? Verdere analyse toont immers aan dat er in woon- en landelijke gemeenten vaak geen beleid, noch een concreet lokaal contactpersoon is aangesteld voor de opvolging van deze problematiek. Mogelijks worden bepaalde spanningen hierdoor minder of niet vastgesteld.

3.1.2. Uitingvorm van radicalisering

Een verscheidenheid aan vormen van radicalisering worden lokaal waargenomen. De meeste gemeenten worden nog steeds vooral geconfronteerd met radicalisering waarin men zich beroept op een Islamistische ideologie. Binnen de gemeenten die signalen ontvangen rond radicalisering, geeft 87% aan dat deze uit de Islamistische hoek komen. In totaliteit betekent dit dat de helft (51%) van de Vlaamse gemeenten signalen van Islamistische radicalisering ontvangen. Dit betekent een kleine afname van het aantal gemeenten ten opzicht van twee jaar geleden, toen had 57% van de gemeenten signalen ontvangen. In tabel 2 wordt deze dalende tendens ook bevestigd. Daarbij geeft 58% ter kennis dat de cases rond islamistische radicalisering lokaal afnemen.

Een toename zien we dan weer in het aantal gemeenten dat wordt geconfronteerd met signalen van uit extreem-rechtse hoek. Binnen de gemeenten die met radicalisering worden geconfronteerd duidt 62% aan dat het gaat om signalen met extreem-rechtse motivatie. In 2018 werden 1 op de 5 Vlaamse gemeenten geconfronteerd met extreem-rechtse signalen, vandaag blijkt dat 1 op 3 te zijn. Niet alleen worden er meer gemeenten geconfronteerd met extreem-rechtse signalen, maar lokaal valt ook een wijziging in het aantal cases opgemerkt. In 2 op 3 (67%) gemeenten ziet men een toename van het aantal extreem-rechtse cases.

Vormen van radicalisering	Toegenomen	Gestabiliseerd	Afgenomen	Totaal (n=150)
Islamistisch	5 (7%)	27 (36%)	44 (58%)	76 (51%)
Extreem-rechts	36 (67%)	13 (24%)	5 (9%)	49 (33%)
Radicale Motorbendes	10 (45%)	8 (36%)	4 (18%)	22 (15%)
Extreem-links	4 (57%)	3 (43%)	0 (0%)	7 (5%)
Ultrationalistisch/ Separatistische organisatie	3 (50%)	2 (33%)	1 (17%)	6 (4%)
Milieu - en klimaatactivisme	4 (80%)	1 (20%)	0 (0%)	5 (3%)
Dierenrechtenactivisme	2 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1%)
Sekten en sektarische organisatie	0 (0%)	2 (100%)	0 (0%)	2 (1%)

Tabel 2: Vormen van radicalisering en hun evolutie

Als derde meest voorkomende vorm van radicalisering worden de “radicale motorbendes” aangeduid. Ook hier zien we een stijging ten opzichte van twee jaar geleden. In 2018 werden 1 op 10 Vlaamse gemeenten met dit fenomeen geconfronteerd. Nu duidde 15 % deze optie aan. Net zoals de extreem-rechtse vorm, stellen we ook hier een algemene toename vast van het aantal cases (45%).

Andere ideologische verschijningsvormen (zoals politiek links, ultranationalistisch, milieu en klimaat, dierenrechten en sekten) worden in mindere mate lokaal gesignaleerd. Dat bleek ook reeds in 2018. Toch zien we ook hier een stijging rond een aantal thema's. Zo signaleerde in 2018 nog geen enkele gemeente over radicalisering op vlak van "milieu en klimaatactivisme", terwijl vandaag 5 gemeenten wijzen op radicale activiteiten. Daarnaast zien we ook een, weliswaar beperkte, toename vanuit de ideologische extreem-linkse (5% t.o.v. 1% in 2018) en ultranationalistische hoek (4% t.o.v. 3%). Signalen van sekten en sektarische organisatie, daarentegen, kennen een lichte daling van 4% naar 2%.

3.1.3. Rapportage van signalen

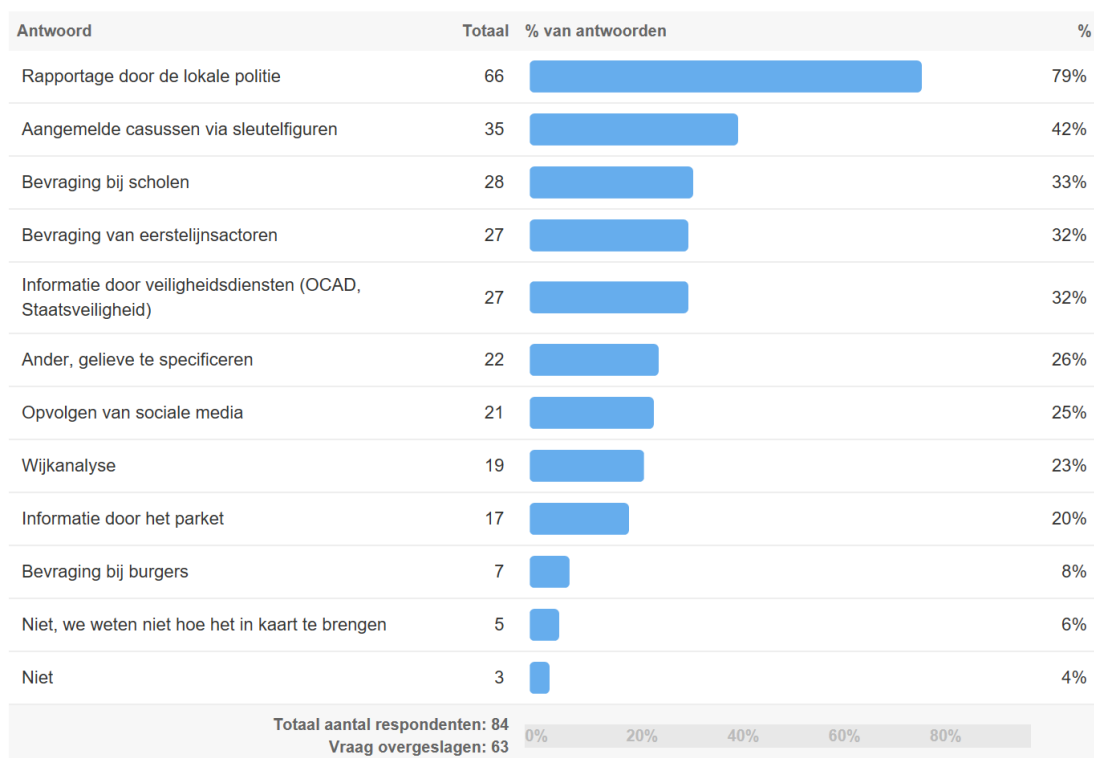
De grootste leverancier van radicaliseringssignalen blijft nog steeds de lokale politie. Maar liefst 88% haalt de informatie voornamelijk via de lokale veiligheidsdienst. De tweede plaats is, zoals twee jaar geleden, weggelegd voor het OCMW. Al valt wel een daling vast te stellen van 63% naar 51% van de gemeenten die signalen van het OCMW ontvangen. Nieuw in de top drie van leveranciers zijn de scholen, waarvan bijna de helft (48%) van de gemeenten signalen ontvangt.

Opvallend is verder de enorme daling van signalen van "burgers". In 2018 duidde bijna de helft (49%) deze optie aan, terwijl dit vandaag amper 30% van de gemeenten bedraagt. Eenzelfde afname wordt opgemerkt bij de categorie "ouders" die afneemt van 15% tot 5%.

Ook bij socio-preventieve actoren wordt een afname opgemerkt. Dit geldt voor CLB (7% t.o.v. 17% in 2018), jeugdwerk (11% t.o.v. 17%), justitiehuis (5% t.o.v. 9%), VDAB (1% t.o.v. 8%), en CAW (1% t.o.v. 8%). Een dergelijke uitgesproken afname doet zich niet voor bij straathoekwerk, sportclubs en religieuze verenigingen.

Een ander beeld zien we bij de veiligheidspartners. Zo krijgen meer gemeenten signalen van het parket (13% t.o.v. 6%). Directe signalen ontvangen ze niet meteen van OCAD (6%) en Staatsveiligheid (8%). Al dient dit te worden genuanceerd. Gemeenten krijgen immers hun informatie vaak via de information officer radicalisering van de lokale politie. Deze officier maakt deel uit van het LTF (Local taskforce). Binnen dit platform wordt bovenlokale input vanuit diverse veiligheids- en inlichtingendiensten zoals OCAD en Staatsveiligheid overgemaakt aan de lokale politie. De information officer staat daarna in voor de doorvertaling van informatie van LTF naar LIVC-R. Daarom geven deze cijfers een ietwat vertekend beeld van de realiteit.

Dit blijkt ook uit figuur 4 die aantoont dat gemeenten vooral zicht krijgen op het fenomeen via de rapportage van de lokale politie (79%) en informatie door veiligheidsdiensten (32%). Daarnaast zijn aangemelde casussen via sleutelfiguren (42%), bevragingen bij scholen (33%) of eerstelijnsactoren (32%), opvolging van sociale media (25%), wijkanalyse (23%) en informatie van parket (20%) een bron aan informatie.

Figuur 4: Hoe probeert u zicht te krijgen op signalen van radicalisering?

3.1.4. De cases

Radicalisering is een vage term, die zich niet onmiddellijk laat vertalen in eenduidige definitie. Daarom vroegen we onze respondenten om voorbeelden aan te halen van cases die lokaal worden bestempeld als “radicalisering”. Wanneer we in de diepte gaan kijken naar de diverse voorbeelden valt op dat gemeenten een grote variëteit aan cases behandelen, gaande van terroristische activiteiten tot problematisch gedrag van individuen en gevallen van overlast.

Islamistische radicalisering

De problematiek van Foreign Terrorist Fighters (FTF) zorgen vandaag nog steeds voor een grote impact op het lokale niveau. Ondanks veroordelingen blijft de overtuigingskracht op sommige groepen nog steeds overeind blijft:

We hebben zogenaamde Syriëgangers gehad (zouden allemaal overleden zijn); Enkele mannen zijn veroordeeld en vormen nog steeds een 'harde kern' die invloed tracht uit te oefenen op jongeren maar ook vrouwen (via een vrouwengroep) en sommigen duiken ook op in gebedshuizen buiten de gemeentegrenzen (Medewerker gemeente, Landelijke gemeente)

Niet alleen veroordeelde terroristen worden opgevolgd. Lokaal worden ook signalen opgenomen van individuen en groepen met een zekere sympathie en steun voor gewelddadige groeperingen. Bepaalde sympathie kan daarbij ook snel ontaarden in dreigingen en het gebruik van geweld:

We zien signalen waarin personen hun steun op sociale media kenbaar maken én financiële steun geven aan terroristische organisaties. Sommige personen maken een plotse shift in uiterlijk en vertonen gedrag in combinatie met sympathieën voor Salafistische terroristische organisaties (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

We zien dat groepen verboden betogingen organiseren waarbij ze tegelijk jongeren aanspreken in de publieke ruimte over hun 'laakbaar' religieus bewustzijn en gedrag. Daarbij prijzen ze religieuze boeken aan als het ultieme van of alternatieve voor geestelijke gezondheidszorg. Men propageert de marge van de samenleving als enige manier van deugdzaam gedrag in een goddeloze samenleving. Men propageert een sterk wij -zij denken aan de basis waarbij geweld als mogelijk instrument richting ideale samenleving wordt aanzien. (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

Er is een polemiek rond een oud YouTube-filmpje van een school waarbij tijdens een presidiumactiviteit zou gespot zijn met de Islam. Er werd daarbij via meldingen op Facebook opgeroepen om de school in brand te steken. (Medewerker gemeente, Agglomeratiegemeente)

Naast gewelddadige acties halen gemeenten ook spanningen aan als mogelijke vroegtijdige signalen van radicalisering. Men merkt op dat spanningen vooral lijken te ontstaan omwille van een interpretatie van religieuze gedragsvoorschriften:

We zien een toename in het aantal volledig gesluierde vrouwen in straatbeeld, het afhuren van gemeentelijke sporthal door privégroepen om zonder sluier te kunnen sporten en de weigering om meisjes met islamitische achtergrond te laten deelnemen aan het schoolzwemmen (tenzij boerkini toegelaten wordt) (Burgemeester, gemeente met concentratie economische activiteit)

Een ouder die weigert om zijn kinderen te laten deelnemen aan bepaalde schoolse activiteiten, waaronder de zangles op school (Medewerker gemeente, Agglomeratiegemeente)

Het weigeren van handen geven, luisteren naar vrouwelijke leerkrachten/collega's al kind (06-12J) en tieners<; plotseling verandering van klederdracht van lokale autochtone meisjes. (Information Officer , centrumgemeente)

Beperkte groep mensen met andere etniciteit die zich geheel afzonderen van de samenleving, zich volledig terugplooien op de eigen gemeenschap en die de afkeer van westerse waarden en normen duidelijk laten blijken (Medewerker gemeente, Agglomeratiegemeente)

Extreem-rechtse radicalisering

Verschillende signalen zien we ook bij radicalisering vanuit extreem-rechtse hoek. Binnen een aantal gemeenten zijn deze signalen vooral toegespitst op individuen en groepen die sympathie tonen voor het nazisme:

Jaarlijkse herdenking van Oostfronters met deelname personen met extreem rechtse visie (Korpschef, Woongemeente)

Het verheerlijken van het nazisme bij tussenkomsten van onze lokale politie (interventie, huiszoekingen, etc.). Het aanplakken van stickers met extreem-rechtse symboliek, uitdelen van pamfletten (Information Officer, centrumgemeente)

Een persoon die symbolen van extreemrechts duidelijk aanwezig uithangt in zijn privéruimte en open en expliciet een extreem rechts gedachtengoed, white power visie uit en droomt van een getrapte samenleving waarbij gelijkheid zeker niet een basis is. Zijn gedrag is eerder asociaal en vertoont geen aanzet tot geweld in de openbaren en/of publieke ruimte noch op zijn werk. (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

Verder gaan signalen in op concrete acties die gericht zijn aan een bepaalde doelgroep. Daarbij worden voornamelijk personen met andere herkomst, migranten, moslims en vreemdelingen gevisieerd. Deze acties variëren van niet-gewelddadige protestacties tot concrete bedreigingen en het overgaan tot geweld.

Binnen de gemeente zien we groeperingen die zich verenigen tegen multiculturele initiatieven (bezoek Moskee) of het nieuwe asielcentrum (Information Officer, Centrumgemeente)

Een werkgever werd bedreigd (met namaakwapen) wegens het 'gedwongen' samenwerken met collega met allochtone partner (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

In onze gemeente hebben we reeds incidenten gehad met personen die zich organiseren om geweld te gebruiken tegen transmigranten (Burgemeester, Agglomeratiegemeente)

Incidenten doen zich niet enkel voor in het fysieke leven, maar ook in de digitale omgeving. Racistische uitlatingen en bedreigingen op internet en sociale media springen steeds meer in het oog:

Vooraf op sociale media uiten mensen steeds meer hun mening/afkeer t.o.v. bepaalde bevolkingsgroepen. Het is niet meer 'not done' om racist te zijn. Op sociale media geven mensen steeds meer aan dat ze moslims weg willen (Medewerker gemeente, Agglomeratiegemeente)

Bedreigingen uiten op sociale media t.o.v. van allochtonen en moslims en eveneens t.o.v. lokale politiekers (Burgemeester, Agglomeratiegemeente)

Andere vormen van radicalisering

Radicalisering is een ruim begrip. Diverse politieke, religieuze en andere ideologische opvattingen worden daarbij aangegrepen om het huidige systeem te bekritisieren. Kritiek uiten is uiteraard niet strafbaar, zolang dit niet overgaat tot illegale of gewelddadige acties. Verschillende gemeenten worden

geconfronteerd met een brede waaier aan ideologische groepen die flirten met de grens van het toelaatbare:

In onze gemeente merken we op dat extreem-linkse groepen oproepen tot ongehoorzaamheid en het opnemen van actie tegen extreem recht. Deze groepen zijn vooral actief via sociale media (Information Officer, Landelijke gemeente)

We ontvangen signalen dat lokale motorclubs gedwongen worden om een keuze te maken tussen de Outlaws of Hells Angels (Burgemeester, Landelijke gemeente)

Binnen sekten heerst een druk om de eigen gemeenschap niet te verlaten en dus de rechten op zelfbeschikking worden geminimaliseerd of volledig ontnomen. De mogelijkheden voor twijfelende leden om uit de groep te stappen komen weinig tot hun recht bij gebrek aan versterkend netwerk. (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

Binnen onze gemeente is er een toename van milieu- en klimaatactivisme, waar te nemen via uiterlijke signalen aan de woningen, aanplakkingen... (Information Officer, centrumgemeente)

Voor andere signalen is de grens van het toelaatbare echter al overschreden:

Melding van wraakactie vanwege een motorbende richting een bewoner in onze zone & dreiging van oprichting motorclub (Korpschef, Centrumgemeente)

Het dreigen met en gebruiken van geweld door sympathisanten van de grijze wolven tegen aanhangers van de Gullenbeweging (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

We hadden in onze gemeente een protestactie en enkele clandestiene acties bij een slachthuis (o.a. bezetten bedrijfsgronden, clandestien filmen in slachthuis, ...) (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

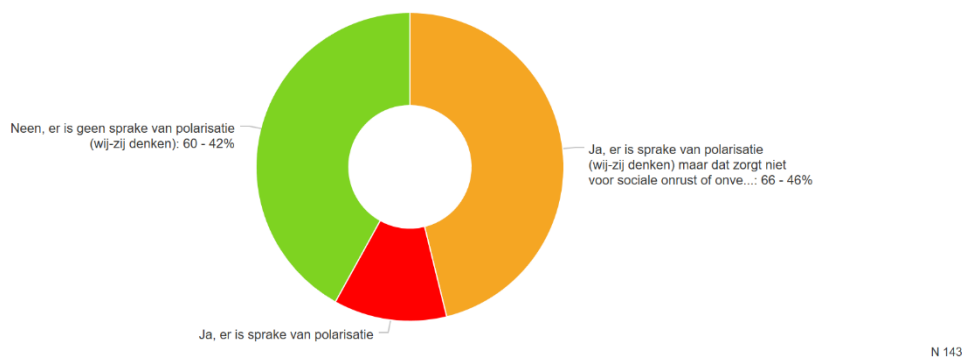
In sommige gemeenten zien we een versmelting van groeperingen waar het ideologische en het banditisme of criminele milieu is verweven tot een nieuwe groep:

We zien een aanwezigheid van een motorbende die zichzelf beschrijft als "Bikers Against Radical Islam" (Medewerker gemeente, Agglomeratiegemeente)

3.2. Polarisatie³

3.2.1. Signalen polarisatie

Een toename is ook kenbaar bij signalen van “polarisatie”. Twee jaar geleden haalden nog 2 op 5 gemeenten aan dat ze lokaal werden geconfronteerd met een verregaande vorm van wij-zij denken. Vandaag geldt dit voor bijna 3 op 5 gemeenten (58%). Polarisatie hoeft weliswaar niet noodzakelijk negatief te zijn, al kunnen spanningen in wij-zij denken kunnen ook leiden tot conflict en geweld. De meerderheid geeft aan dat de aanwezige polarisatie niet leidt tot sociale onrust of onveiligheid. Bij 1 op 8 Vlaamse gemeenten zorgt deze wel voor onveilige situaties.

Figuur 5: Signalen van polarisatie

Polarisatie of wij-zij denken kan tot uiting komen bij diverse thema's (o.a. klimaat, migratie, coronapandemie, seksualiteit) waarbij groepen of gemeenschappen tegenover elkaar worden geplaatst. Gemeenten krijgen de meeste signalen over spanningen tussen de gemeenschap met Belgische herkomst en de gemeenschap van andere herkomst. Deze spanning wordt door maar liefst 4 op 5 gemeenten als grootste bron van polarisatie gezien. Voor bijna 1 op 3 gemeenten speelt polarisatie zich af tussen verschillende etnisch-culturele groeperingen in de samenleving. Terwijl 1 op 5 gemeenten aanhaalt dat de polarisatie zich ook sterk veruitwendigd tussen groepen binnen de gemeenschap van Belgische herkomst.

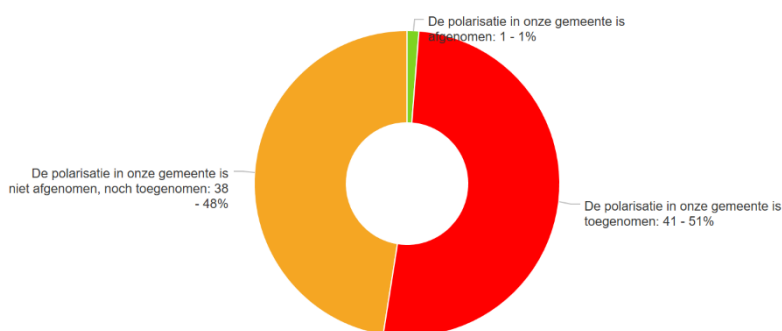
Wanneer we de belfiuscluster naast de resultaten plaatsen valt op dat ook de signalen van polarisatie zich vooral voordoen in (ver)stedelijk(t)e gebieden. Toch komen ook woon -en landelijke gemeenten in aanraking met polariserende signalen. In maar liefst 3 op 5 woongemeenten en 2 op 5 landelijke gemeenten worden deze spanningen gerapporteerd. Al zorgt de polarisatie in deze gebieden meestal niet voor onrust of onveiligheid. Binnen de stedelijke gebieden, daarentegen, vormt de aanwezige polarisatie in diverse gevallen (21%) een aanleiding voor onrust en onveiligheid.

³ In deze bevraging werd de term “polarisatie” gedefinieerd als “de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving, die resulteert of kan resulteren in (een toename van) spanningen tussen groepen en in risico's voor de sociale veiligheid. Sociale onveiligheid kan hierbij gedefinieerd worden als het gevoel van onveiligheid in een buurt als gevolg van gepleegde criminaliteit; (gepercipieerde) overlast of conflicten tussen groepen of burgers onderling in die buurt. (OCAD, mei 2018)

Signalen van Polarisatie in absolute cijfers en %	Cluster 1: Woon-gemeenten (n= 29)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=43)	Cluster 3: Economische concentratie (n=20)	Cluster 4: Agglomeratie (n=24)	Cluster 5: Centrum-gemeenten (n=24)	Cluster 6: Toeristische gemeenten (n=3)	Totaal (n=143)
<i>Ja, polarisatie zorgt voor onrust en onveiligheid</i>	5 (17%)	1 (2%)	1 (5%)	5 (21%)	5 (21%)	0 (0%)	17 (12%)
<i>Ja, maar geen onrust en onveiligheid</i>	12 (41%)	16 (37%)	11 (55%)	12 (50%)	13 (54%)	2 (67%)	66 (46%)
<i>Neen</i>	12 (41%)	26 (60%)	8 (40%)	7 (29%)	6 (25%)	1 (33%)	60 (42%)

Tabel 3: Signalen van polarisatie t.o.v. belfiuscluster

Een quasi unanieme eensgezindheid valt op te merken bij de evolutie van polarisatie. Amper 1 gemeente spreekt over een afname van polarisatie in de afgelopen jaren. Voor de helft van de gemeenten is het wij-zij denken toegenomen, terwijl de andere helft aangeeft dat de signalen niet afgenomen, noch toegenomen zijn.

N 80

Figuur 6: Evolutie van signalen van polarisatie

3.2.2. Uitingvorm van polarisatie

Sociale media spant de kroon als belangrijkste kanaal om polarisatie tot uiting te brengen. Voor 4 op 5 gemeenten manifesteert polarisatie zich het meest zichtbaar op dit digitaal kanaal. Verder komen deze spanningen ook tot uiting in de buurt of wijk (43%), openbare ruimte (34%), op school (28%) en in de sociale dienst/OCMW (16%).

Waar uit zich polarisatie het meest? Meerdere antwoorden zijn mogelijk	Aantal	% van de antwoorden	%
Op sociale media	64		80%
In de buurt/wijk	34		43%
Openbare ruimte	27		34%
Op school	22		28%
Sociale dienst/OCMW	13		16%
Onthaal gemeente/OCMW	6		8%
Tijdens publieke evenementen	6		8%
Lokale opvanginitiatieven en asielcentra	5		6%
Sociaal verhuurkantoor	3		4%
Op sportterreinen	2		3%
	182		

N 80

Tabel 4: Uiting van polarisatie

3.2.3. De cases

In dit onderdeel tonen we een selectie van de 80 voorbeelden die respondenten hebben bezorgd over vormen van polarisatie die lokaal zijn waar te nemen. Een groot assortiment gaat daarbij uit naar het wij-zij denken tussen de gemeenschap van Belgische herkomst en de gemeenschap van andere herkomst:

Er treedt vooral een verregaande verwijdering op tussen moslims (in ogen van vele inwoners gelijk aan 'de' Marokkaanse gemeenschap) en 'andere' inwoners, voor een stuk gevoed door de gebeurtenissen van de afgelopen jaren (FtF-ers, veroordelingen, ...). Moslims en ook de lokale moskeeverenigingen plooiën zich daardoor steeds meer op zichzelf terug, waardoor wederzijds onbegrip en vooroordelen toenemen. Jongeren, die zich meer in de openbare ruimte bevinden, zijn hier vaker het slachtoffer van (klachten over 'rondhangen', niet welkom zijn op bepaalde plekken, woordenwisselingen, scheldpartijen met buurtbewoners,...) (Medewerker gemeente, Landelijke gemeente)

Vooraf jongeren (14 - 21 jaar) geven aan dat er een problematiek groeit. Allochtone jongeren geven aan dat ze zich geïsoleerd voelen. Belgische jongeren doen bedenkelijke, racistisch getinte uitspraken. Maar de grote groep jongeren geeft aan deze spanning te voelen maar er niets mee te doen. We hebben recent een uitgebreide bevraging gedaan onder jongeren waar dit gegeven opvallend vaak aan bod kwam in de antwoorden. (Medewerker gemeente, Economische concentratie)

We zien verscherpte uitspraken zonder nuancering, veralgemeningen, complotdenken als symptoom van sociale onveiligheid, zwart-wit denken in combinatie met sloganische uitspraken, ontgoochelingsuitspraken over bepaalde groepen en gemeenschappen in de samenleving. Het gaat vooral om meer praten over en minder praten met (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

Een lokale aanpak valt niet meer los te koppelen van de geopolitieke context. Binnen onze superdiverse samenleving waar iedereen een ander culturele achtergrond en verleden meebrengt, komen ook de diverse politieke en religieuze spanningen aan bod. Verschillende gemeenten geven dan ook aan dat wereldwijde spanningen sterk voelbaar zijn rond de kerktoren.

In onze stad merken we dat er mogelijke spanningen aan het groeien zijn binnen de Turkse gemeenschap, dit zowel rond door het zich uitspreken voor of tegen Erdogan, maar even goed de spanning tussen Koerden en Turken (Burgemeester, Centrumgemeente)

Naar aanleiding van de oplopende spanningen in Nagorno Karabach merken wij spanningen in de Armeense gemeenschap. Daarnaast voelen we ook spanningen in de Somalische gemeenschap waar na politionele tussenkomst alle contacten door hen werden verbroken. (Information Officer, centrumgemeente)

De aanwezigheid of de aankondiging dat er een asielcentra of een lokaal opvanginitiatief wordt opgestart stelt lokale besturen in bepaalde gevallen voor grote uitdagingen om de spanningen weg te halen:

De komst van een mogelijk asielcentrum zorgde voor polarisatie tussen de autochtone gemeenschap en de mogelijke bewoners van het asielcentrum enerzijds en tussen de autochtone gemeenschap onderling. (Medewerker OCMW, landelijke gemeente)

Er is een asielcentrum op het grondgebied van de gemeente. Daardoor zijn niet-Belgische etnisch-culturele gemeenschappen zeer zichtbaar in het straatbeeld (bushalte, winkels, bankkantoor, ...) wat zorgt voor ongenoegen die zich hoofdzakelijk uit op sociale media. (Burgemeester, landelijke gemeente)

Lokale diensten, zoals de sociale dienst of OCMW, worden veelvuldig met polariserende uitspraken geconfronteerd. Respondenten stellen dat de huidige onzekere situatie waarbij meer personen in een moeilijke financiële situatie terecht komen, het wij-zij denken verder stimuleert:

Spanningen tussen autochtone en allochtone gemeenschap op sociale media (formuleringen als: "ze moeten niet werken", "het zijn profiteurs"). Opvallend is dat deze polarisering zich ook uit tussen cliënten OCMW en niet-clieñten OCMW. Zijnde verwijten als "het zijn profiteurs van de maatschappij en de rest moet wel werken". Nu zeker met de extra subsidies COVID-19 die vaak OCMW cliënteel te beurt vallen neemt de polarisatie toe. Opvallend ook is dat zelfs binnen OCMW cliënteel de spanning toeneemt tussen autochtone en allochtone cliënten. (Medewerker OCMW, Agglomeratiegemeente)

Belgische cliënten van het OCMW doen uitspraken als : 'had ik een andere huidskleur gehad dan zou ik die steun wel gekregen hebben' (Medewerker gemeente, woongemeente)

Bepaalde signalen van polarisatie geven aanleiding tot een bepaalde reactie. Ook hier vormt sociale media een gepast instrument om het ongenoegen van burgers te capteren en tot uiting te brengen of op te roepen tot actie:

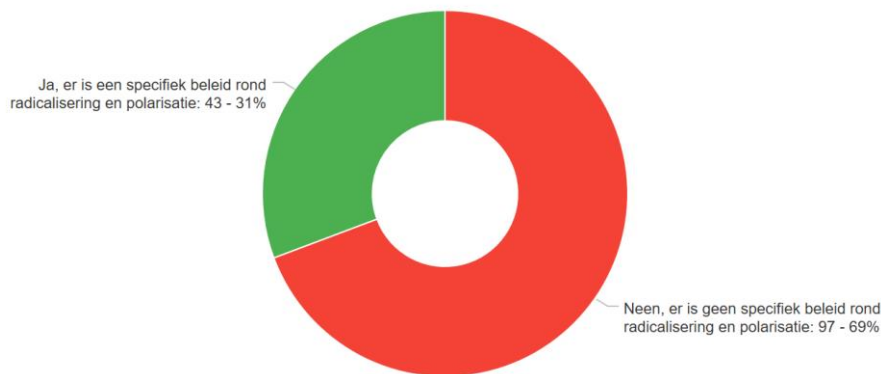
Ongepast (grensoverschrijdend) gedrag op het openbaar vervoer van allochtonen ten opzichte van meisjes en vrouwen zorgt voor reacties op sociale media (Burgemeester, Landelijke gemeente)

Sinds geruime tijd zijn er binnen onze gemeente problemen met hangjongeren. Via de sociale media is er dan een oproep gedaan van een groep inwoners die deze problematiek zelf willen aanpakken. Op dit ogenblik hebben zij er een gewoonte van gemaakt om samen te komen als teken aan de hangjongeren dat zij aanwezig zijn in het straatbeeld (Burgemeester, woongemeente)

3.3. Beleid rond radicalisering en polarisering

3.3.1. Specifiek beleid

Deen bijzonder resultaat is vast te stellen bij de vragen rond specifieke beleidsmatige acties rond radicalisering en polarisering. Ondanks dat er 123 gemeenten hebben aangegeven dat ze signalen ontvangen van radicalisering of polarisering, blijkt dat amper 31 % van de gemeenten ook effectief een specifiek beleid voert om deze problematieken aan te pakken.

N 140

Figuur 7: Specifiek beleid radicalisering & polarisering

De opdeling naar belfiuscluster maakt duidelijk dat een meerderheid van centrumgemeenten een beleid heeft uitgewerkt ten aanzien van radicalisering en/of polarisering. Toch blijkt nog een groot aandeel gemeenten van de verstedelijkte gemeenten uit cluster 4 & 5 geen specifiek beleid te hebben

Specifiek beleid	Cluster 1: Woon-gemeente n (n= 29)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=43)	Cluster 3: Economische concentratie (n=19)	Cluster 4: Agglomeratie (n=24)	Cluster 5: Centrum-gemeenten (n=22)	Cluster 6: Toeristische gemeenten (n=3)	Totaal (n=140)
Ja	7 (24%)	6 (14%)	7 (37%)	9 (38%)	13 (59%)	1 (33%)	43 (31%)
Neen	22 (76%)	37 (86%)	12 (63%)	15 (62%)	9 (41%)	2 (67%)	97 (69%)

Tabel 5: Specifiek beleid ten aanzien van radicalisering en polarisering tov Belfiuscluster

In tabel 6 vergelijken we dezelfde situatie (wel/geen specifiek beleid) met de manier waarop gemeenten signalen van radicalisering en/of polarisatie hebben ontvangen. Opvallend daarbij is dat de helft van de gemeenten die zowel radicalisering als polariseringsignalen hebben ontvangen geen specifiek beleid hebben uitgewerkt. Bij gemeenten die geen polarisatie hebben vastgesteld, maar wel signalen van radicalisering ontvangen, geeft zelfs 2 op 3 gemeenten aan dat ze geen specifiek beleid voeren. Deze cijfers stijgen nog tot 81% bij gemeenten die enkel signalen van polarisatie, maar geen radicalisering ontvangen.

Specifiek beleid	Geen signalen (n= 31)	Signalen van polarisatie (n=31)	Signalen van Radicalisering (n=29)	Signalen van Polarisation en radicalisering (n= 49)	Totaal (n=140)
Ja	3 (10%)	6 (19%)	10 (34%)	24 (49%)	43 (31%)
Neen	28 (90%)	25 (81%)	19 (66%)	25 (51%)	97 (69%)

Tabel 6: Specifiek beleid ten aanzien van radicalisering en polarisering tov Signalen

In de bevraging worden diverse redenen aangevoerd waarom gemeenten geen specifiek beleid voeren. Voor sommige gemeenten vormt de problematiek geen overheersende problematiek of concreet gevaar, waardoor de nood zich niet aandringt om een specifiek beleid uit te werken:

Het is uiteraard wel een aandachtspunt maar door het feit dat er geen echte signalen of problemen zijn met radicalisering of polarisatie is er geen echte noodzaak om hier rond een globaal beleid te gaan voeren (Korpschef, Landelijke gemeente)

Als er zich polariseringssignalen voordoen, dan worden deze voornamelijk opgevangen op politieel niveau en binnen de werking van de lokale integrale veiligheidscel (LIVC-R):

Een specifiek beleid is er niet, maar opvolging van signalen doen we in de schoot van ons LIVC R, dat we samen met de steden en gemeenten in onze Politiezone hebben uitgebouwd (Burgemeester, Landelijke gemeente)

Te weinig dossiers om hier beleid rond te voeren. Dossiers worden ad-hoc opgevolgd. (Information Officer, Centrumgemeente)

Andere gemeenten geven aan dat een beleidsmatige aanpak zich wel noodzaakt, maar er is te weinig capaciteit en middelen zijn om een volwaardige aanpak op lokaal niveau mogelijk te maken:

Dit is opgenomen in onze meerjarenplanning, we trachten dit stilaan vorm te geven, maar het ontbreekt aan personeel en tijd om dit momenteel echt in een beleid te gieten. We werken dus eerder ad hoc (Medewerker gemeente, Woongemeente)

Onze gemeente is niet zoals Molenbeek of Antwerpen. We werven een buurtwerker aan om pro-actief aanwezig te zijn tussen de bewoners en er zo als verbindingsfiguur op te treden. (Burgemeester, Landelijke gemeente)

Daarnaast sturen een aantal steden en gemeenten aan om geen specifiek beleid rond deze thematiek op te nemen. De gemeente neemt de acties op binnen het algemene sociaal beleid waarin gewerkt wordt aan inclusie, integratie, sociale cohesie en samenlevingsopbouw:

Er zijn wel diensten die hier rond werken, zoals samenlevingsopbouw. Er is geen ruimte om expliciet hierrond te werken vanuit de stad. Enkel rond de relatie met de jongeren wordt gewerkt. Er zijn plannen voor een werking omtrent de relatie tussen jongeren en politie. (Medewerker gemeente, Agglomeratiegemeente)

Een specifiek beleid is heel moeilijk omdat het een algemeen sfeerschepping van groepen in de samenleving is die wij als lokale gemeenschap moeilijk kunnen vatten. Anderzijds doen wij heel wat inspanningen rond inburgering, het versterken van de cohesie tussen bevolkingsgroepen, enz (Burgemeester, Agglomeratiegemeente)

3.3.2. Beleidsacties

In de bevraging werd verder ingegaan op de concrete beleidsacties die gemeenten op lokaal niveau nemen. In de analyse werd een onderscheid gemaakt tussen acties van gemeenten die geen specifiek beleid voeren en gemeenten die wel een specifiek beleid voeren ten aanzien van radicalisering of polarisatie:

Gemeenten die geen specifiek beleid voeren rond radicalisering/polarisering	Gemeenten die een specifiek beleid voeren rond radicalisering/polarisering
1) Burgerschap en participatie (73%)	1) Versterken sociale cohesie en diversiteit (81%)
2) Opvoedingsondersteuning kwetsbare gezinnen (67%)	2) Burgerschap en participatie (76%)
3) Versterken sociale cohesie en diversiteit (66%)	3) Vroegdetectie radicale individuen (71%)
4) Toeleiding naar ... (werk, vrije tijd, school, ...) (55%)	4) Opvoedingsondersteuning kwetsbare gezinnen (67%)
5) Positieve beeldvorming en inclusieve communicatie (38%)	5) Vergroten van de weerbaarheid van (risico/kwetsbare) jongeren (64%)
6) Vergroten van de weerbaarheid van (risico/kwetsbare) jongeren (36%)	6) Sensibilisering en vorming eerstelijnsactoren (62%)
7) Toeleiding naar psychische hulpverlening (31%)	7) Begeleiding en opvolging radicale individuen (43%)
8) Vroegdetectie radicale individuen (25%)	8) Toeleiding naar ... (werk, vrije tijd, school, ...) (38%)
9) Faciliteren van oudergroepen voor (risico/kwetsbare) gezinnen (20%)	9) Positieve beeldvorming en inclusieve communicatie (38%)
10) Sensibilisering en vorming eerstelijnsactoren rond radicalisering en polarisatie (18%)	10) Onze gemeente heeft specifieke projecten rond radicalisering/polarisatie, zoals (26%)
11) Antidiscriminatie en -racismebeleid (15%)	11) Faciliteren van oudergroepen voor (risico/kwetsbare) gezinnen (24%)
12) Begeleiding en opvolging radicale individuen (12%)	12) Antidiscriminatie en -racismebeleid (21%)
13) Sociale mediastrategie (aanpak online haatspraak, grooming, fake news, etc.) (10%)	13) Nazorg radicale individuen en hun context (familie, vrienden, etc.) (17%)
14) Nazorg radicale individuen en hun context (familie, vrienden, etc.) (6%)	14) Toeleiding naar psychische hulpverlening (14%)
15) Geen van bovenstaande (4%)	15) Sociale mediastrategie (aanpak online haatspraak, grooming, fake news, etc.) (10%)
16) Onze gemeente heeft specifieke projecten rond radicalisering/polarisatie, zoals (2%)	16) Groepsgerichte aanpak van radicale groeperingen (7%)
17) Groepsgerichte aanpak van radicale groeperingen (1%)	17) Geen van bovenstaande (0%)

Tabel 7: Beleidsacties onderverdeeld naar gemeente met en zonder specifiek beleid

Uit de resultaten in tabel 7 blijkt op het eerste zicht weinig verschil in de diverse actieterreinen tussen gemeenten die wel en geen specifiek beleid hebben uitgewerkt. Zo zetten ook veel gemeenten zonder radicaliseringsbeleid in op burgerschap en participatie (73%), opvoedingsondersteuning voor kwetsbare gezinnen (67%) en het versterken van sociale cohesie (66%). Opvallend is dat zelfs 1 op 4 gemeenten zonder specifiek beleid toch inzet op vroegdetectie van radicale individuen. Binnen 1 op 8 gemeenten wordt ook een begeleiding en opvolging van cases voorzien.

Gemeenten met een specifiek beleid zetten voornamelijk meer in op vroegdetectie radicale individuen (71% i.t.t. 25%), Sensibilisering en vorming eerstelijnsactoren (62% i.t.t. 18%), Begeleiding en opvolging radicale individuen (43% i.t.t. 12%) en specifieke projecten rond radicalisering (26% i.t.t. 2%).

3.3.3. Moeilijkheden bij specifiek beleid

Bij gemeenten met een specifiek beleid werd bevraagd in welke mate ze bij het ontwikkelen of uitvoeren van hun beleid moeilijkheden ervaren. In eerste instantie zijn deze moeilijkheden vaak terug te brengen tot gebrek aan tijd en middelen om het beleid volledig kleur te geven:

Er is een gebrek aan tijd en capaciteit door veelheid aan taken, weinig tijd voor preventie en sensibilisering (Burgemeester, Woongemeente)

Er gebeurt heel veel betreffende algemene preventieve welzijnsacties. Dat is uiteraard goed, maar maakt tegelijk moeilijk om ons beleid inzake polarisering zichtbaar te maken. Onze aanpak is m.a.w. eerder gericht op het voeren van een samenlevingsbeleid dan een beleid tegen polarisatie. Ook ontbreekt het vaak aan tijd/personeel/middelen om op andere luiken in te zetten zoals antidiscriminatie, sociale media, ... 'Kapstokken' hierrond of kant-en-klaar materiaal zouden hierbij handig zijn voor ons als lokaal bestuur om mee aan de slag te gaan (Medewerker Gemeente, Agglomeratiegemeente)

Naast tijd en middelen is een gebrek aan ondersteunende tools en gebrek aan gekwalificeerde partners ook vaak een hinderblok:

Er is een gebrek aan evaluatietools, radicalisering blijft een gevoelig onderwerp en de repressieve perceptie heerst nog steeds. Daarnaast is ook een gebrek aan gekwalificeerde partners om het traject te professionaliseren (Burgemeester, centrumgemeente)

Om een specifiek beleid vorm te geven dient ook een zeker urgentiegevoel en bereidheid bij het bestuur (en de lokale partners) aanwezig te zijn om concrete acties te ondernemen:

Het besef moet groeien bij bestuur dat polarisering alomtegenwoordig is maar vaak niet wordt uitgesproken of dusdanig benoemd door betrokken partijen. Maar discriminatie op huur, woonmarkt, tewerkstelling en dergelijke is duidelijk merkbaar bij sociale dienst (Medewerker OCMW, Agglomeratiegemeente)

Een aantal potentiële samenwerkingspartners ontkennen of negeren de aanwezigheid van radicalisering (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

Verder wijzen gemeenten op de nood om een gemeenschappelijk kader te hanteren op de verschillende beleidsniveaus (verticaal) en tussen de diverse beleidsdomeinen (horizontaal) om een afgestemd beleid mogelijk te maken:

Er is geen gemeenschappelijk referentiekader noch taalgebruik. Er heerst een spanning bij de bovenlokale coördinatie met verschillende doelstellingen (federaal = gericht op voorkomen van aanslagen), Vlaams = gericht op (her-) insluiting in de samenleving (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

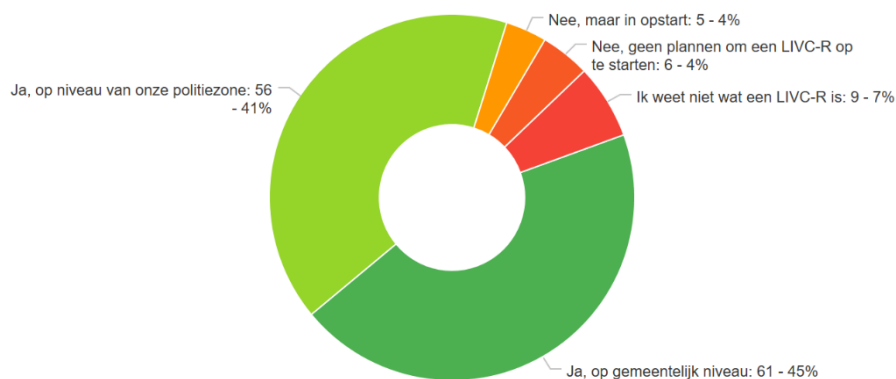
Er is geen gecoördineerde aanpak. Binnen de verschillende beleidsdomeinen is er sprake van acties op het terrein, alleen is dit niet bekend bij verschillende diensten waardoor ieder binnen zijn domein blijft en er bijgevolg (meestal) toevallige samenwerkingen ontstaan (Medewerker gemeente, Centrumgemeente)

3.4. Lokale Integrale Veiligheidscel

De lokale integrale veiligheidscel (LIVC-R) is een multidisciplinair lokaal overlegplatform tussen lokale politie, gemeente en lokale socio-preventieve actoren waarvan de richtlijnen opgenomen staan in de wet van 30 juli 2018 tot oprichting van LIVC-R. Sinds deze wet in voege is getreden wordt elke gemeente geacht een LIVC-R te hebben opgericht.

3.4.1. Aanwezigheid

In eerste instantie werd onderzocht in welke mate gemeenten daadwerkelijk een LIVC-R hebben opgericht. Uit figuur 8 blijkt dat de meerderheid (85%) effectief een LIVC-R heeft geïnstalleerd. Dit lijkt alvast een stijging ten opzicht van twee jaar geleden. Toen gaf 81% aan dat ze een LIVC-R hadden. Daarnaast geven 5 gemeenten te kennen dat ze momenteel in opstart zijn om een dergelijk multidisciplinair overlegplatform te installeren. De resterende respondenten hebben geen plannen in die richting (4%) of geen weet wat een LIVC-R is (7%).

N 137

Figuur 8: Aanwezigheid van LIVC-R in de gemeente

Gemeenten hebben nog steeds een lichte voorkeur om de LIVC-R op gemeenteniveau te organiseren. Net zoals twee jaar gelede tonen de resultaten aan dat vooral de verstedelijkte gebieden (zie tabel 8) een LIVC-R op gemeenteniveau verkiezen. Gemeenten uit cluster 2 en 3 kiezen, daarentegen, vooral om het orgaan op niveau van de politiezone te organiseren.

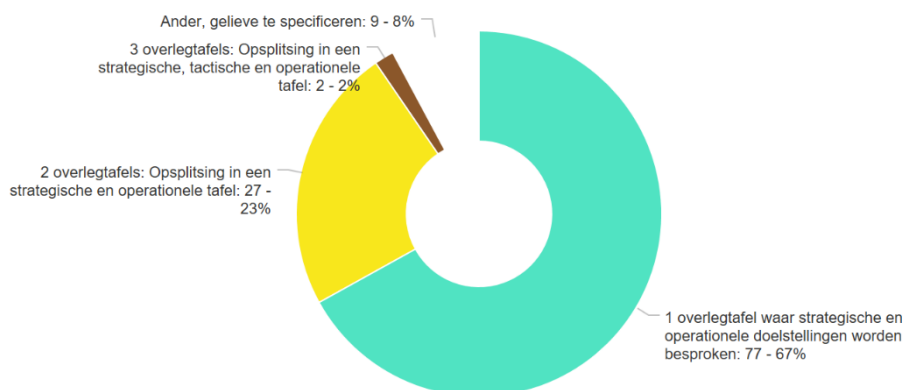
Bij navraag waarom gemeenten nog geen LIVC-R hebben opgericht wordt door een meerderheid (82%) aangegeven dat er simpelweg geen signalen vast te stellen zijn van radicalisering. Andere redenen die worden vermeld zijn dat “de nood tot oprichting van een dergelijk platform zich niet aandringt” (27%), een gebrek aan capaciteit (9%) of een gebrek aan ondersteuning bij het opstarten van een dergelijk lokaal overlegplatform (9%).

Aanwezigheid LIVC-R?	Cluster 1: Woon-gemeente n (n= 29)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=42)	Cluster 3: Economische concentratie (n=17)	Cluster 4: Agglomeratie (n=24)	Cluster 5: Centrum-gemeenten (n=22)	Cluster 6: Toeristische gemeenten (n=3)	Totaal (n=137)
<i>Ja, politiezone</i>	10 (34%)	20 (48%)	13 (76%)	6 (25%)	7 (32%)	0 (0%)	56 (41%)
<i>Ja, gemeente</i>	15 (52%)	11 (26%)	2 (12%)	16 (67%)	15 (68%)	2 (67%)	61 (45%)
<i>In opstart</i>	1 (3%)	2 (5%)	1 (6%)	1 (4%)	0 (0%)	0 (0%)	5 (4%)
<i>Nee</i>	2 (7%)	3 (7%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (33%)	6 (4%)
<i>LIVC-R niet gekend</i>	1 (3%)	6 (14%)	1 (6%)	1 (4%)	0 (0%)	0 (0%)	9 (7%)

Tabel 8: Aanwezigheid LIVC-R t.o.v. Belfiuscluster

3.4.2. Structuur

De LIVC-R werkingen kenmerken zich door een grote variëteit in structuur. Bovenlokale richtlijnen spreken zich niet uit over het specifiek aantal overlegtafels of de manier waarop de LIVC-R dient te worden georganiseerd. Deze openheid om de het lokale overlegplatform zelf vorm te geven zorgt voor een verscheidenheid van overlegstructuren.

N 115

Figuur 9: Structuur LIVC-R

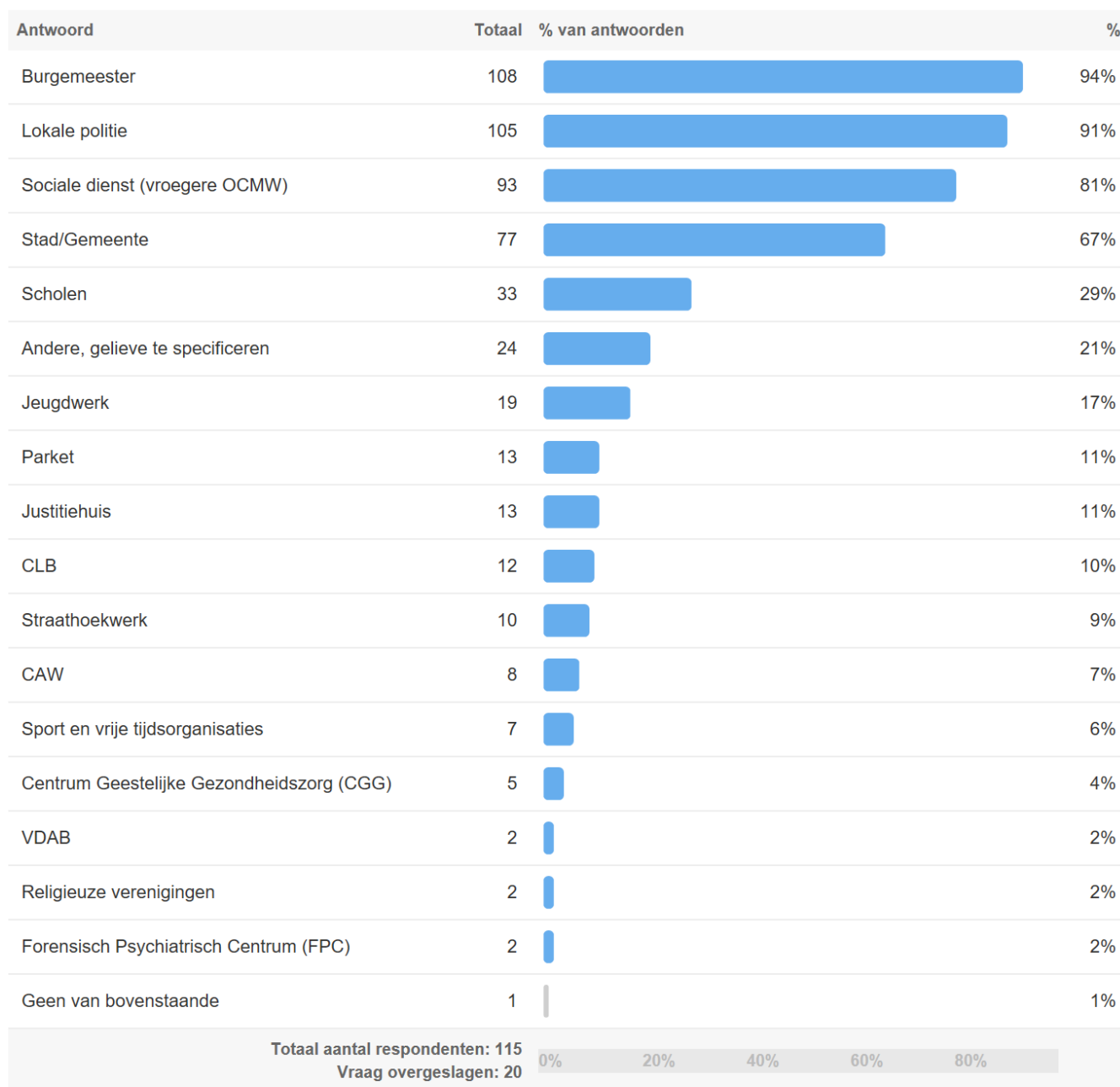
Een meerderheid van gemeenten (67%) verkiest om de LIVC-R te organiseren in één overlegtafel waarop zowel strategische als operationele beslissingen worden genomen. Binnen de overige gemeenten kiest 23% voor een opdeling van deze twee doelstellingen. Twee Vlaamse gemeenten gaan nog een stap verder en hebben geopteerd voor een derde tafel als tussenschakel tussen de strategische en operationele doelstellingen van de LIVC-R. Deze tafel behandelt tactische beslissingen over groepsgerichte aanpak en evaluatie van signalen op bredere schaal.

3.4.3. Samenstelling LIVC-R

De minimumbezetting, zoals voorzien in de wet LIVC-R, lijkt zich in de praktijk vaak door te zetten. De wetgever heeft gekozen om gemeenten de mogelijkheid te geven om de LIVC-R naar lokaal aanvoelen

vorm te geven. Daarbij werd aangehaald dat een minimum van 3 actoren aanwezig dient te zijn, met name de burgemeester (of een vertegenwoordiger), de korpschef (of een vertegenwoordiger) en de gemeenteambtenaar die instaat voor preventiemaatregelen.

Uit figuur 10 blijkt dat deze drie actoren: Burgemeester (94%), Lokale Politie (91%) en gemeente (61%) ook in de praktijk het meest vertegenwoordigd zijn binnen de LIVC-R. De tafel wordt verder nog aangevuld met een vertegenwoordiger van de sociale dienst (OCMW) (81%). In een groot deel van de gemeenten komen de andere actoren niet in beeld.

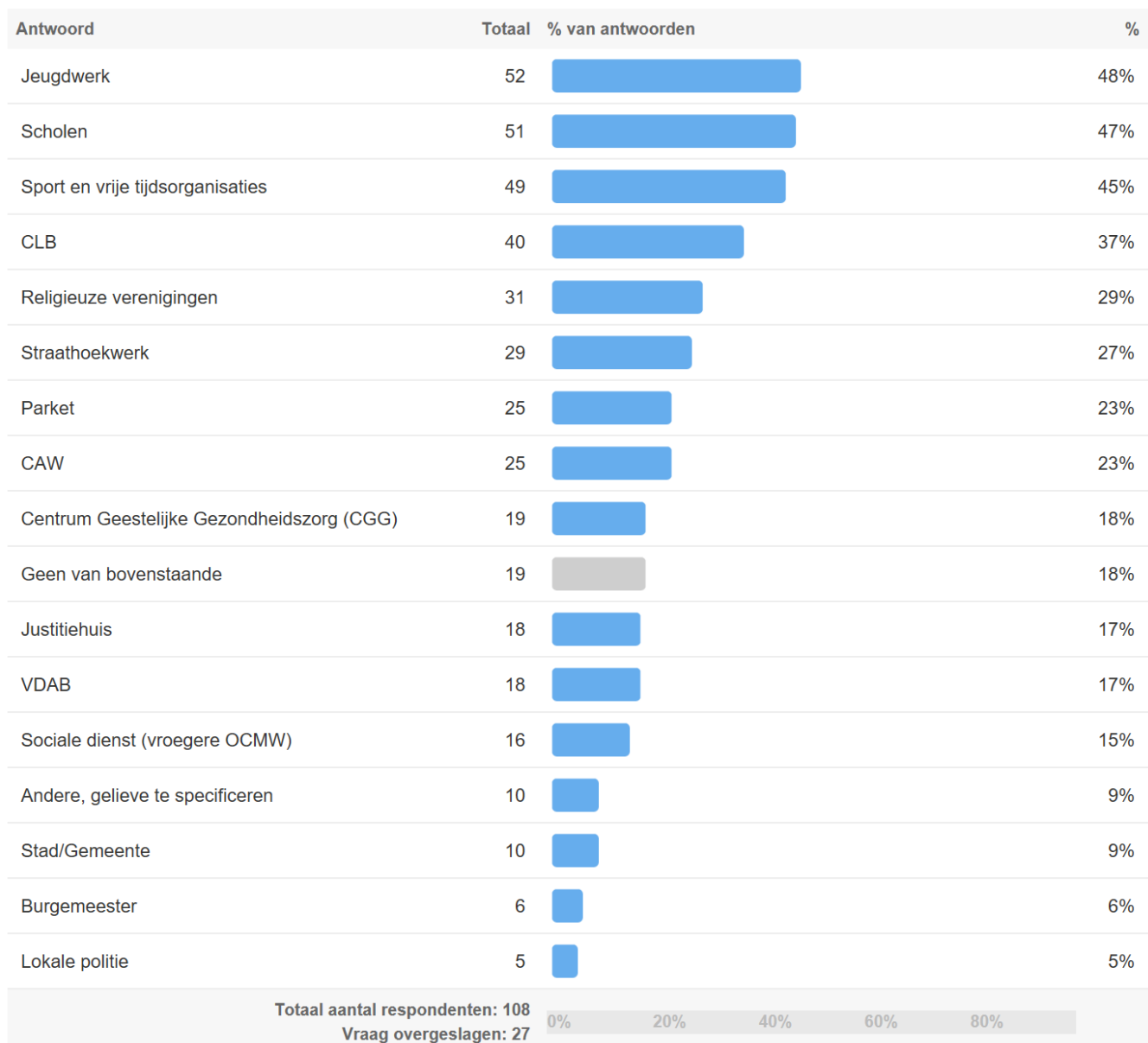

Figuur 10: Samenstelling LIVC-R

Wanneer andere actoren dan wel aansluiten op de LIVC-R, dan zijn dit: een vertegenwoordiger van de scholen (29%), jeugdwerkers (17%), parket (11%), justitiehuis (11%), CLB (10%), straathoekwerk (9%), CAW (7%) en sport en vrije tijdsorganisaties (6%). In enkele gevallen sluiten ook nog CGG, VDAB, religieuze verenigingen, FPC aan. Uit de open antwoorden blijken ook nog een aantal andere actoren zoals de sociale huisvestingsmaatschappij (2), directie van open asielcentrum (1), Fedasil (1) en PSD (1) aan te sluiten.

3.4.3. Partnerorganisaties buiten LIVC-R

Naast de betrokkenheid bij de LIVC-R, gingen we ook na in hoeverre organisaties die niet deelnemen aan de LIVC-R wel betrokken zijn bij de lokale aanpak van radicalisering/polarisatie. Een resem aan organisatie onderhoudt een nauwe band met de gemeente. Zo stelt ongeveer de helft van de gemeenten samen te werken met jeugdwerk (48%), scholen (47%) en sport- en vrije tijdsorganisaties (45%).

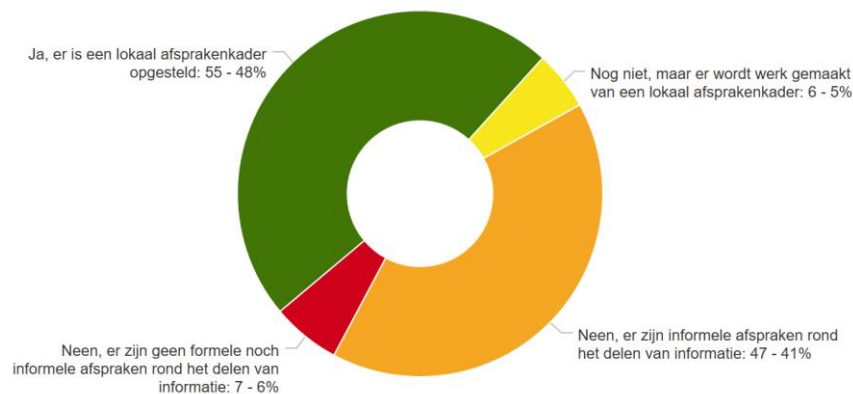

Tabel 9: Partnerorganisaties buiten LIVC-R

Op de vervolgvraag of er met bepaalde diensten of organisaties een overeenkomst was afgesloten, reageerde 14% positief. In diverse gevallen gaat dit om samenwerkingsovereenkomsten met gespecialiseerde vzw's (oa. De Touter vzw, Safe Spaces vzw, Ceapire vzw, CAW vzw, Nakama vzw), verenigingen (oa. religieuze instanties), scholen of binnen publieke diensten (sociaal huis, Agentschap integratie & inburgering, ECCAR, andere gemeentelijke diensten binnen de politiezone, Family Justice Center).

3.4.4. Afsprakenkader LIVC-R

Een toename in samenwerkingsafspraken kon worden vastgesteld. Twee jaar geleden had nog “maar” 1 op 4 gemeenten een intern protocol of afsprakenkader opgesteld tussen de diverse actoren binnen de LIVC-R. Vandaag haalt bijna de helft van de gemeenten aan dat ze een dergelijk afsprakenkader hebben opgesteld. In dit protocol staan afspraken rond delen van informatie, de manier om een casus aan te brengen, eigenaarschap van informatie, bronbescherming, etc.

N 115

Figuur 11: Lokaal afsprakenkader LIVC-R

Voor 2 op 5 gemeenten is een dergelijk formeel protocol geen noodzaak. Deze gemeenten prefereren informele afspraken. De resterende gemeenten maken werk van een formeel protocol (5%) of zien geen nood om (in)formele afspraken (6%) te maken over het delen van informatie.

3.4.5. Moeilijkheden LIVC-R

Gemeenten lijken minder moeilijkheden te hebben bij de opstart en uitwerking van een LIVC-R. Twee jaar geleden meldden nog 2 op 3 gemeenten dat ze moeilijkheden ondervonden. Vandaag geeft 36% aan dat er geen moeilijkheden zijn én vormt voor vele gemeenten de grootste moeilijkheid het levendig houden van dit lokaal overleg. Zo wordt aangegeven dat er weinig tot geen aangemelde casussen zijn waardoor het moeilijk is om de LIVC-R actief te houden (38%). Andere moeilijkheden zijn dan weer: een gebrek aan een juridisch kader (23%) en de afwezigheid van een duidelijk kader voor dataverwerking (17%).

Welke moeilijkheden ondervindt u bij de uitvoering van de LIVC-R in uw gemeente? Meerdere antwoorden zijn mogelijk	Aantal	% van de antwoorden	%
Er zijn weinig casussen, dus moeilijk om de LIVC-R actief te houden	44		38%
Geen	41		36%
Gebrek aan een juridisch kader voor het delen van informatie	26		23%
Gebrek aan duidelijk kader voor dataverwerking	20		17%
Het betrekken van de socio-preventieve diensten bij de LIVC-R	12		10%
Moeilijkheden om een regierol op te nemen	11		10%
Ander, gelieve te specificeren	11		10%
Een gebrek aan ondersteuning bij het opstarten van een LIVC-R	3		3%
	168		

N 115

Tabel 10: Moeilijkheden LIVC-R

3.5. Noden en behoeften

3.5.1 Uitdagingen

De grootste uitdaging voor gemeenten op dit moment blijkt zich niet zozeer toe te spitsen op de problematiek van de Syriëstrijders of de aanpak van Islamistisch vormen van radicalisering. Gemeenten benoemen de aanpak van racisme en discriminatie (35%), de aanpak van off- en online van haatspraak (24%) en het motiveren van lokale actoren om samen werk te maken van een integrale aanpak (24%) als de grootste uitdagingen.

Wat vormt de grootste uitdaging voor uw gemeente met betrekking tot radicalisering en polarisatie? Meerdere antwoorden zijn mogelijk	Aantal	% van de antwoorden	%
Aanpak van racisme en discriminatie op lokaal niveau	47		35%
Offline en online haatspraak aanpakken	33		24%
Lokale actoren motiveren om samen te werken aan een integrale aanpak van radicalisering/polarisatie	32		24%
Lokale polarisatie aanpakken	31		23%
Geen van bovenstaande	28		21%
Spanningen tussen lokale politiediensten en (hang)jongeren aanpakken	27		20%
Aanpak van rechts geïnspireerd extremisme	25		19%
Aanpak van Islamistisch geïnspireerd extremisme	23		17%
Aanpakken van fake news en complottheorieën	20		15%
Terugkeer en begeleiding van Syriëstrijders	10		7%
Andere, gelieve te specificeren	8		6%
Oprichting van de LIVC-R	7		5%
Terugkeer en begeleiding van kinderen van Syriëstrijders	6		4%
Aanpak van links geïnspireerd extremisme	4		3%
Aanpak van single-issue (klimaat, milieu, dierenrechten, ...) geïnspireerd extremisme	1		1%
	302		

N 135

Tabel 11: Uitdagingen lokale aanpak radicalisering & polarisering

3.5.2 Moeilijkheden

Naast de grote uitdagingen voor de toekomst gingen we ook op zoek naar de huidige moeilijkheden. Twee jaar geleden werd het delen van informatie nog bestempeld als grootste knelpunt, gevolgd door een beperkt zicht op signalen en het herkennen van signalen van radicalisering. Delen van informatie wordt nu niet genoemd, maar gemeenten zien het beperkt zicht op signalen van radicalisering en polarisering (39%) nog steeds als de grootste moeilijkheid. Verder wordt het gemeentelijk beleid ook vaak bemoeilijkt door beperkte middelen en capaciteit (30%), alsook door een beperkt zicht op de impact die de lokale aanpak heeft veroorzaakt (22%).

Welke moeilijkheden ondervindt u bij het uitwerken van een beleid rond aanpak van radicalisering/polarisatie? Meerdere antwoorden zijn mogelijk	Aantal	% van de antwoorden	%
Beperkt zicht op de signalen van radicalisering en polarisatie	52		39%
Beperkte capaciteit en middelen om een beleid uit te werken	41		30%
Geen van bovenstaande	34		25%
Weinig zicht op de impact van de aanpak	30		22%
Werken aan positieve beeldvorming en inclusieve communicatie	23		17%
Beperkte bovenlokale ondersteuning	21		16%
Beperkte duurzaamheid en nood aan structurele middelen	18		13%
Werken rond samenleven in diversiteit	17		13%
Werken rond burgerschap en participatie	16		12%
Het uitbouwen van een LIVC-R	11		8%
Andere, gelieve te specificeren	11		8%
Gebrek aan medewerking van partners om een beleid uit te werken rond de thematiek	8		6%
Opstarten groepsgerichte aanpak	7		5%
	289		

N 135

Tabel 12: Moeilijkheden lokale aanpak radicalisering/polarisering

3.5.3 Verwachtingen VVSG

Tot slot vroegen we waar de VVSG de komende jaren op moet inzetten om de lokale besturen optimaal te ondersteunen. Onze leden verwachten vooral een goede praktijken databank (55%), publicatie met handvaten voor de lokale aanpak (54%) en vormingen voor eerstelijns werkers over vormen en aanpak van radicalisering (50%).

Waar moet de VVSG volgens u de komende jaren (meer) op in zitten op het vlak van ondersteuning van lokale aanpak van radicalisering en polarisering? Meerdere antwoorden zijn mogelijk	Aantal	% van de antwoorden	%
Goede praktijken databank	74		55%
Publicaties met handvaten voor de lokale aanpak	73		54%
Vormingen voor eerstelijns werkers over vormen en aanpak van radicalisering	68		50%
Aanspreekpunt & helpdesk om vragen te stellen	45		33%
Evaluatie van de LIVC-R	39		29%
Ondersteuning bij sociaal mediabeleid	39		29%
Ondersteuning bij de opstart en verdere uitwerking van de LIVC-R	35		26%
Lerend netwerk polarisatie opstarten	33		24%
Evenementen, studiedagen en lezingen organiseren	33		24%
Begeleidingstraject LIVC-R	22		16%
Belangenbehartiging	22		16%
Faciliteren van inter - en supervisie	19		14%
Ander, gelieve te specificeren	6		4%
	508		

N 135

Tabel 13: Verwachtingen naar VVSG

4. Besluit

De VVSG bevraging heeft een verrijkte blik geschonken op de lokale uitdagingen, noden en behoeften in het kader van radicalisering en polarisatie. Binnen de analyse van deze resultaten kunnen een viertal centrale bemerkingen worden gedestilleerd:

4.1. Nood aan een brede aanpak: van dierenrechten tot Nagorno Karabach

De uitdagingen waar lokale besturen anno 2020 mee worden geconfronteerd zijn divers en reiken tot ver buiten gemeentegrenzen. Lokaal worden actoren geconfronteerd met spanningsvelden van allerlei strekkingen en in allerlei verschijningsvormen. In de bevraging wordt aangetoond dat deze variëren van bezettingsacties van lokale slachthuizen door dierenrechtenactivisten tot interventies binnen de Armeense gemeenschap naar aanleiding van de huidige spanningen in Nagorno Karabach.

Radicalisering en polarisering uit zich vooral digitaal (sociale media) en hyperlokaal (buurt, wijk). Sociale media vormt daarbij het kanaal bij uitstek om geïnformeerd te worden en in contact te staan met je pappenheimers. Maar bovendien vormt het voor burgers en groeperingen een kanaal om te ventileren, frustraties te uiten en in sommige gevallen over te gaan tot bedreigingen en het aanzetten tot haat. Gelukkig bijten blaffende honden niet (steeds), maar wanneer uitlatingen worden omgezet naar fysieke acties is er reden te meer om de leiband aan te knopen. Zo toont ook een getuigenis van een Burgemeester uit een woongemeente die aangeeft dat een oproep via sociale media aanleiding gaf tot een fysieke bijeenkomst *als teken aan de hangjongeren dat ook zij aanwezig zijn in het straatbeeld*.

Radicaal of polariserend gedrag bevindt zich zeker niet enkel in de centrumsteden. Ook woon- en landelijke gemeenten kennen hun uitdagingen op dit vlak. Zo zorgt een nieuw asielcentra voor gemeenten vaak al voor een bron van spanningen omdat hierdoor de *niet-Belgische etnisch-culturele gemeenschappen zeer zichtbaar is in het straatbeeld*. Een lokale medewerker omschrijft dit treffend als *“Het gaat vooral om meer praten over en minder praten met...”*

De meeste zichtbare verschijningsvormen van radicalisering bevinden zich dan ook op etnisch-culturele breuklijn. In ongeveer 1 op 3 gemeenten vormt deze breuklijn het grootste spanningsveld. Radicalisering gesteund op een Islamistische ideologie blijft voor de meeste gemeenten nog steeds de grootste bezorgdheid. Maar aan het andere uiteinde valt ook de aanwezigheid van anti-islam en extreem-rechtse groeperingen niet te ontkennen. Beiden groepen voeden een sterk wij -zij denken.

Het is merkbaar dat de extremen ook diverse gelijkenissen hebben. Dit is niet zozeer merkbaar op ideologisch vlakken, maar vooral op vlak van bepaalde eigenschappen zoals het oproepen tot haat en geweld, verspreiden van samenzwerings- en complottheorieën en het destabiliseren van de overheid en de samenleving. Het zijn deze eigenschappen (haatspraak, fake news, complottheorieën) waartegen lokaal, los van de ideologische verschijningsvorm, weerwerk wordt geboden.

Lokale besturen worden op dagelijkse basis geconfronteerd met de werkelijkheid achter de problematiek, met name de frustraties, onrechtvaardigheidsgevoelens, haatspraak, complotten en desinformatie. Emer. Prof. Rik Coolsaet omschreef reeds in 2017 in het themanummer 42 Cahiers Politiestudies “Aanpak van gewelddadige radicalisering” dat wie dagelijks wordt geconfronteerd met de problematiek beseft *dat op de korte termijn een lokale, pragmatische aanpak gericht op maatwerk en preventie, de enige optie is. Maar deze lokale aanpak kan ofwel ondersteund ofwel gehinderd worden door bovenlokale politieke dynamieken [...] Lokale insluiting en bovenlokale aanpak van polarisering en exclusie vormen aldus het noodzakelijke complement van het politie- en justitie-optreden.*

Coolsaet omschrijft hiermee de essentie van de lokale aanpak tot dusver. Lokaal zijn de afgelopen jaren projecten uitgewerkt die hebben gediend als proeftuinen. Nu is het tijd om vast te stellen hoe de inzichten kunnen toegepast worden op de nieuwe uitdagingen. Het lokaal bestuur kan deze uitdagingen niet alleen te lijf gaan, maar rekent op een draagvlak bij lokale en bovenlokale partners. Daarom is nood aan een duidelijke gemeenschappelijk referentiekader waar de verschillen in doelstellingen, tussen het voorkomen van geweld en het (her-)insluiten in de samenleving, evenwaardig aan bod komen.

4.2. De lokale integrale veiligheidscel: That’s the sound of the police?

Dat er nog werk is aan een evenwaardige aanpak tussen veiligheid en sociaal-preventief werk wordt in deze bevraging duidelijk. Zo tonen de cijfers aan dat het nog steeds moeilijk blijft om sociale partners te betrekken bij de lokale aanpak. Het motiveren van actoren om samen werk te maken binnen een integrale aanpak vormt één van de grootste uitdagingen voor lokale besturen. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat gemeenten “een beperkt zicht op signalen” en “het herkennen van signalen van radicalisering” als de grootste moeilijkheid zien.

De LIVC-R blijft in een groot deel van de gemeenten beperkt tot een politioneel-bestuurlijk overleg, waarbij sociale partners niet deelnemen. Hierdoor is ook merkbaar dat de signalen bijna uitsluitend binnenkomen door de veiligheidsdiensten. Deze tendens was twee jaar geleden al merkbaar, maar bepaalde sociale actoren spelen vandaag lokaal nog amper een rol in dit verhaal.

Bijna 1 op 4 gemeenten signaleert dat er een duidelijk juridisch kader ontbreekt voor sociale partners om informatie te delen en data te verwerken. Dat kader is onderweg. De Vlaamse regering heeft inmiddels een voorontwerp decreet LIVC-R principieel goedgekeurd. Juridisch technisch wordt dus werk gemaakt van een beter kader, maar de vraag blijft of de actoren zich bij de inwerkingtreding van het decreet zullen geroepen voelen om effectief deel te nemen aan de LIVC-R. De mogelijkheden en garanties tot delen van informatie zullen er alvast zijn, nu nog de bereidwilligheid om samen aan de slag te gaan.

Toch is het niet overal alleen maar kommer en kwel. In de helft van de Vlaamse gemeenten is er, buiten de werking van de LIVC-R, een nauwe samenwerking opgezet met jeugdwerk, scholen, sport- en vrije

tijdsorganisaties en andere sociale actoren. Het toont aan dat vanuit diverse sectoren de bereidheid aanwezig is om een steentje bij te dragen om dergelijke maatschappelijke uitdagingen grondig aan te pakken. Bovendien zien we ook een toename in lokale formele afsprakenkaders die duidelijkheid scheppen over het delen van informatie, de manier om een casus aan te brengen, eigenaarschap van informatie, bronbescherming, etc. Een dergelijk transparant kader kan een stimulans vormen voor nieuwe vormen van samenwerking.

4.3. Put your money where your mouth is: Nood aan capaciteit, middelen en urgentiebesef

Beleidsmatig actie ondernemen ten aanzien van radicalisering en polarisering blijft voor vele gemeenten een brug te ver. Maar liefst de helft van gemeenten die signalen van zowel radicalisering als polarisering ontvangen, voert geen specifiek beleid voor deze fenomeen. Een specifiek beleid lijkt eerder iets voor de “*happy few*” die de middelen en capaciteit krijgen om actie te ondernemen.

Het radicaliseringsbeleid wordt vaak gezien als de “afvalbak” van het regulier beleid. In die zin dat de vrijgemaakte middelen ervoor zorgen dat gemeenten kunnen investeren in het opvangen van die personen die door de mazen van het net glijpen. Al zijn het natuurlijk vaak deze personen die hulp en ondersteuning het hardst nodig hebben.

Lokale medewerkers merken op dat middelen en capaciteit vrijmaken niet (alleen) de sleutel vormt voor verandering op dit vlak. Een zeker urgentiebesef moet aanwezig zijn bij beleidsmakers om het tij te keren. Daarbij wordt verwezen naar discriminatie op de woon- en arbeidsmarkt en het ontkennen of negeren van lokale spanningsvelden. Structureel werk maken van deze struikelblokken vergt een zeker urgentiegevoel en de bereidheid om te reageren en investeren in de aanpak van ongelijkheid en sociale vervreemding.

Dat urgentiebesef is niet enkel nodig bij de bestuursploeg, maar evenzeer bij samenwerkingspartners. Een cruciaal element vormt de manier waarop gemeenten erin slagen om de regie te voeren op de onderlinge afstemming van professionele handelingsperspectieven vanuit openbare orde, welzijn, onderwijs, maatschappelijk werk, jeugdbeleid en wijkgericht werken. Wanneer bepaalde partners de aanwezigheid van radicalisering ontkennen of negeren wordt samenwerken rond de problematiek erg moeilijk. Een concrete doorzettingsmacht van lokale besturen om lokale actoren te motiveren om deel te nemen aan de geïntegreerde aanpak ontbreekt momenteel.

4.4. Wat werkt? Nood aan monitoring en evaluatie

Gemeenten zijn zoekend naar manieren om te bepalen in welke mate de lokale inspanningen binnen de aanpak van radicalisering en polarisering ook effectief een impact hebben teweeg gebracht. Gemeenten met een specifiek beleid zetten vooral in op vroegdetectie, sensibilisering, vorming, begeleiding en opvolging van individuen. Voorlopig mankeert weliswaar een gefundeerde evaluatie van deze acties.

Om de uitdagingen gericht aan te pakken is nood aan monitoring en evaluatie van lokale praktijken. Onderzoeker Ann-Sophie Hemmingsen stelde dit reeds vast in een evaluatieonderzoek van de Deense aanpak van radicalisering. Ze stelde dat “zolang er geen evaluaties zijn om het debat te informeren, de aanpak open blijft voor veronderstellingen, onderbuikgevoelens en meningen die niet bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van een effectieve aanpak”. Evaluatie vormt een noodzakelijke stap binnen de uitwerking en investering van een professionele onderbouw van het geleverde werk. Daarom werkt de VVSG momenteel aan een Europees project die moeten leiden tot bruikbare instrumenten voor de evaluatie van de lokale integrale veiligheidscellen.

Bijlagen

Bijlage 1: Representatie van gemeenten naar Belfius cluster

Sociaaleconomische clusters (Belfius indeling) ⁴	Aantal gemeenten in de steekproef	Representatie van cluster binnen totaal aantal Vlaamse gemeenten (n=300)	Representatie van cluster in steekproef gemeenten (n=155)
Woongemeenten (V1, V2, V9 ⁵ , V10, V11) (n= 81)	31	27%	20%
Landelijke gemeenten (V3, V9, V12) (n=92)	46	31%	30%
Gemeenten met een concentratie van economische activiteit (V4, V8, V13) (n=39)	23	13%	15%
Agglomeratiegemeenten (V6, V7) (n=42)	25	14%	16%
Centrumgemeenten (V5, V14, V15) (n= 38)	27	13%	17%
Kustgemeenten (V16) (n=8)	3	3%	2%
Totaal	155	100%	100%

Tabel 14: Representatie van gemeenten naar Belfius cluster

⁴ Gebaseerd op de typologie van de Vlaamse Gemeenten 2018 van sociaaleconomische clusters

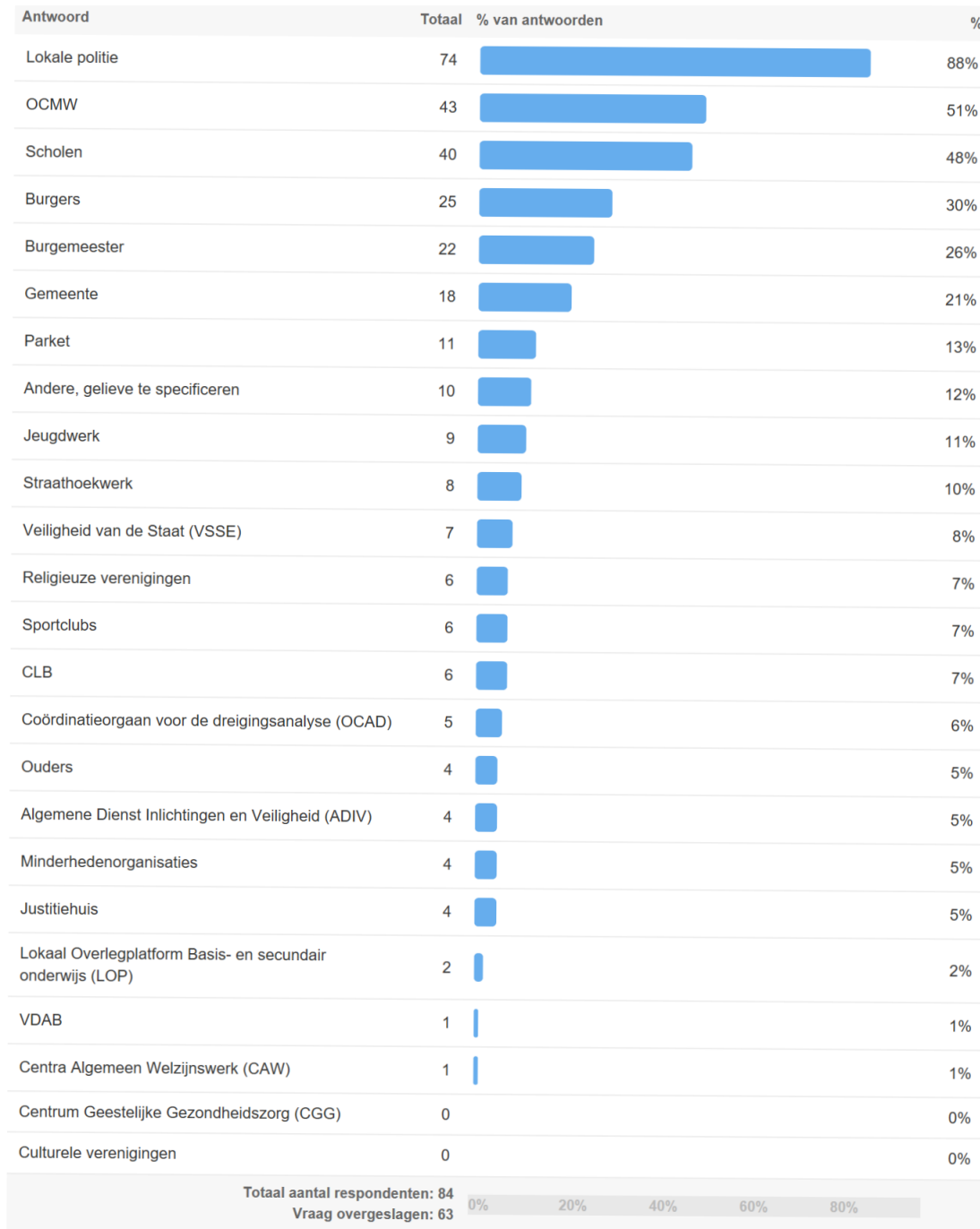
⁵ Bever wordt opgenomen in cluster V9 maar wordt ondergebracht in hoofdgroep “woongemeenten”

Bijlage 2: Representatie van gemeenten naar geografische indeling (per provincie)

Provincie	Totaal aantal gemeenten per provincie	Procentueel aantal gemeenten per provincie (n=300)	Aantal gemeenten per provincie in de steekproef	Procentueel aantal gemeenten per provincie in de steekproef (n= 155)
West-Vlaanderen	64	21%	34	22%
Oost-Vlaanderen	60	20%	34	22%
Antwerpen	69	23%	37	24%
Limburg	42	14%	28	18%
Vlaams-Brabant	65	22%	22	14%
Totaal	308	100%	155	100%

Tabel 15: Representativiteit naar geografische indeling

Bijlage 3: Leveranciers van signalen van radicalisering

Figuur 12: Leveranciers signalen van radicalisering

